

महाराष्ट्र शासन
कृषि विभाग

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प

३० अर्केड, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर, कफ परेड, मुंबई ४०० ००५

दूरध्वनी क्र. ०२२-२२९६३३५९/५२

ई-मेल : pmu@mahapocra.gov.in

NDKSP-२२०१९(२१)/१६/२०२५-DBT

दि. २८/१०/२०२५

प्रति,

१. विभागीय कृषि सहसंचालक (प्रकल्पांतर्गत सर्व)
२. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (प्रकल्पांतर्गत सर्व)

विषय : नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या वैयक्तिक लाभाच्या घटकांच्या मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणे बाबत ..

संदर्भ :- १. शासन निर्णय क्र.नादेकृ ४६२२/प्र.क्र.९४/८-अ, दि. १४/१०/२०२४.

२. शासन निर्णय क्र.कृवपदुम-१९०४६/३६/२०२५-MAG-CA (E-११६८०५०),

दि. ०८/०७/२०२५.

उपरोक्त विषयान्वये महाराष्ट्र शासनाच्या कृषि विभागांतर्गत, जागतिक बँकेच्या अर्थसहाय्याने नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या दुसऱ्या टप्प्यासाठी दिनांक १४ ऑक्टोबर २०२४ च्या शासन निर्णयानुसार राज्यातील एकूण २१ जिल्ह्यांमधील ७,२०१ गावे निवडण्यात आली आहेत. तसेच नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, टप्पा-२ च्या अंमलबजावणीस व जागतिक बँकेसोबत करारनामा करण्यास दिनांक ०८ जुलै २०२५ च्या शासन निर्णयानुसार मान्यता देण्यात आली आहे. प्रकल्पाचा प्रमुख उद्देश शेतकऱ्यांना बदलत्या हवामानाशी जुळवून घेण्यासाठी सक्षम करणे व कृषी आधारित उपजीविकेची साधने उपलब्ध करून देणे किफायतशीर करणे हा आहे. बदलत्या हवामानाचा शेतीला कमीत कमी फटका बसेल यासाठी गावनिहाय नियोजन करण्यात येत असून प्रकल्पांतर्गत वैयक्तिक शेतकऱ्यांना हवामान अनुकूल तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणेसाठी विविध घटक राबविण्यात येणार आहेत. त्याअनुषंगाने सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट अ मध्ये नमूद केलेले घटकांच्या अंमलबजावणीसाठीच्या मार्गदर्शक सूचना या पत्रासोबत सहपत्रीत करण्यात येत आहेत. त्यानुसार प्रकल्पांतर्गत गावांमध्ये सदर घटकांची अंमलबजावणी करण्यात यावी. तसेच उर्वरित वैयक्तिक लाभाच्या घटकांच्या मार्गदर्शक सूचना यथावकाश निर्गमित करण्यात येतील.

सोबत : घटकनिहाय मार्गदर्शक सूचना

(Signature)

(परिमल सिंह)

प्रकल्प संचालक

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, मुंबई

प्रत- १. मा. अपर मुख्य सचिव (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.

२. आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रस्तावना:

नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पाच्या माध्यमातून मराठवाड्यातील व विदर्भातील सर्व जिल्ह्यांबरोबरच जळगाव आणि नाशिक जिल्ह्यातील ७२०१ गावांमध्ये बदलत्या हवामानानुसार अनुकूल शेती तंत्रज्ञानाचा प्रसार करण्यात येत आहे. यासाठी शेतकऱ्यांना हवामान अनुकूल तंत्रज्ञानाबरोबरच पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. प्रकल्प क्षेत्रामध्ये घेण्यात येत असलेल्या प्रमुख पिकांच्या उत्पादन व उत्पादकता वाढीसाठी गुणवत्तापूर्ण बियाण्यांचा वापर आवश्यक आहे. यासाठी प्रकल्प क्षेत्रातील कडधान्य, तेलबिया व तृणधान्य पिकांतील बियाणे बदलाचे प्रमाण वाढवणे क्रमप्राप्त आहे. म्हणून प्रमुख पिकांच्या हवामान अनुकूल वाणांचे बियाणे शेतकऱ्यांना उपलब्ध करण्यासाठी प्रकल्पांतर्गत विशेष प्रयत्न करण्यात येत आहेत. हवामान बदलास अनुकूल वाणांमध्ये कमी कालावधीत येणारे वाण, कीड व रोगास बळी न पडणारे किंवा प्रतिकार करू शकणारे वाण, पाण्याचा ताण सहन करणारे वाण इ. वर भर देणे आवश्यक आहे. त्याचबरोबर बाजारपेठेच्या अनुषंगाने उत्पादित वाणाची गुणवत्तादेखील योग्य असणे आवश्यक आहे.

प्रकल्प क्षेत्रातील प्रमुख पिकांच्या बिजोत्पादन साखळीचे सक्षमीकरणाच्या उद्देशाने प्रकल्पांतर्गत खालील घटक राबविण्यात येत आहे.

अ. हवामान अनुकूल वाणांचे पायाभूत व प्रमाणित बियाणे तयार करण्यास प्रोत्साहन

उद्देश :

१. प्रकल्प क्षेत्रामधील गावांमध्ये प्रमुख पिकांचे हवामान अनुकूल वाणांचे बियाणे उपलब्ध करणे.
२. हवामान अनुकूल वाणांच्या बिजोत्पादन साखळीमध्ये छोट्या शेतकऱ्यांचा सहभाग वाढविणे.
३. बिजोत्पादक शेतकरी आणि शेतकरी उत्पादक कंपन्यांना सक्षम करून आर्थिक स्थैर्य निर्माण करणे.

अंमलबजावणी कार्यपद्धती

हवामान अनुकूल वाणांची निवड व बिजोत्पादन कार्यक्रमाची नोंदणी:

१. प्रकल्प जिल्ह्यातील महत्वाची पिके विचारात घेऊन राज्यातील कृषि विद्यापीठे आणि देशांतर्गत संबधित पिकांच्या संशोधन संस्थांनी राज्यासाठी शिफारस केलेले हवामान अनुकूल वाण बिजोत्पादन कार्यक्रम आणि तंत्रज्ञान प्रसारासाठी वापरण्यात याव्यात. अशा वाणांची यादी सहपत्रित केली आहे. याशिवाय कृषि विद्यापीठ/कृषि विज्ञान केंद्रातील शास्त्रज्ञ आणि महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळाचे (महाबीज) जिल्हा प्रतिनिधी यांचे तांत्रिक मार्गदर्शनानुसार आणि शेतकऱ्यांचे पसंतीनुसार इतर हवामान अनुकूल वाणांचे बिजोत्पादन कार्यक्रम राबविण्यात येऊ शकतात. यासाठी बिजोत्पादनासाठी निवडण्यात येणाऱ्या हवामान अनुकूल वाणांचे गुणधर्म नमूद करावेत व प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षास कळविण्यात यावे.
२. हवामान अनुकूल गुणधर्मांमध्ये कीड-रोगास बळी न पडणारे (Tolerant/Resistant), पाण्याचा ताण सहन करू शकणारे (Moisture stress tolerant), कमी कालावधीत येणारे (Short duration), क्षारांचा ताण सहन करू शकणारे (Salt tolerant), यांत्रिकी काढणीस सुयोग्य, कोरडवाहू क्षेत्रामध्ये अधिक उत्पादन देणारे इत्यादींचा समावेश होतो.
३. बियाणे कायदा, १९६८ आणि भारतीय बीज प्रमाणीकरणाची किमान मानके १९८८ व २०१३ अन्वये राज्यातील बिजोत्पादन कार्यक्रम नियंत्रित केला जातो. यासाठी महाराष्ट्र राज्य बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेमार्फत हंगामनिहाय बिजोत्पादन कार्यक्रम नोंदणीसाठी प्रक्रिया जाहीर केली जाते आणि बिजोत्पादकांची नोंदणी करण्यात येते. केंद्र व राज्य शासनाने निर्देशित केल्याप्रमाणे बिजोत्पादन

कार्यक्रमाची अंमलबजावणी आणि सनियंत्रण करण्यासाठी SATHI पोर्टलचा वापर अनिवार्य आहे याची नोंद घेण्यात यावी.

- बीज प्रमाणीकरणासाठी बियाणे विक्री परवाना असलेल्या शासकीय, सहकारी, निमशासकीय संस्था, शेतकरी उत्पादक कंपनी तसेच वैयक्तिक शेतकरी किंवा शेतकरी गट थेट बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे नोंदणी करू शकतात.

लाभार्थी निवड व अनुदान अर्हता:

- प्रकल्प क्षेत्रातील पिकांच्या हवामान अनुकूल वाणांच्या नोंदणीकृत बिजोत्पादन कार्यक्रमास सदर घटकांतर्गत अर्थसहाय्य देण्यात येईल. शासकीय, सहकारी, निमशासकीय संस्थांच्या किंवा शेतकरी उत्पादक कंपनीच्या बिजोत्पादन कार्यक्रमांतर्गत सहभागी शेतकरी तसेच थेट बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे SATHI पोर्टलवर नोंदणी करून बिजोत्पादन कार्यक्रम घेणारे शेतकरी सदर घटकांतर्गत अनुदानास पात्र राहतील.
- प्रकल्प क्षेत्रामध्ये पिकांच्या हवामान अनुकूल वाणांच्या बिजोत्पादनाखाली जास्तीत क्षेत्र यावे म्हणून प्रकल्पांतर्गत गावांतील शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन देण्यात येणार असल्याने बिजोत्पादन करण्यास इच्छुक शेतकऱ्यास जमीन धारणेबाबत कोणतीही अट असणार नाही. बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे SATHI पोर्टलवर नोंदणीकृत क्षेत्रापैकी प्रत्यक्ष बिजोत्पादनाखाली असलेले क्षेत्र अर्थसहाय्यास पात्र असेल.
- शेतकऱ्याकडे आवश्यक संरक्षित सिंचन स्रोत उपलब्ध असणे गरजेचे आहे.
- इच्छुक शेतकऱ्याने बिजोत्पादनासंबंधी कौशल्य प्राप्त केलेले असावे अथवा कौशल्य प्रशिक्षण घेण्याची तयारी दर्शवावी.
- प्रकल्प संचालक (आत्मा) यांनी बिजोत्पादक/ इच्छुक शेतकऱ्यांसाठी हंगामपूर्व एक दिवसीय प्रशिक्षण महाबीज व बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा यांच्या समन्वयातून तसेच कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र यांच्या सहकार्याने आयोजित करावयाचे आहे. प्रशिक्षण खर्चाचे मापदंडासाठी प्रकल्पाचे प्रशिक्षण घटकांतर्गत सूचना लागू राहतील.

अर्थसहाय्यासाठी समाविष्ट बाबी:

सदर घटकांतर्गत अर्थसहाय्यासाठी खालील बाबी समाविष्ट आहेत.

- बिजोत्पादकाने पायाभूत/प्रमाणित बियाणे बिजोत्पादनासाठी अदा केलेली पैदासकार पायाभूत / बियाण्याची किंमत
- पायाभूत/प्रमाणित बियाणे उत्पादनासाठी बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेने आकारलेले शुल्क (नोंदणी शुल्क, तपासणी शुल्क इ.) सदर दोन बाबी वगळता शेतकऱ्यास बिजोत्पादनासाठी येणाऱ्या इतर खर्चापोटी प्रस्तुत उपघटकांतर्गत अर्थसहाय्य लागू राहणार नाही .

अनुदान मर्यादा

प्रस्तुत प्रकल्पांतर्गत पायाभूत/प्रमाणित बियाणे उत्पादन या घटकासाठी अर्थसहाय्यासाठी समाविष्ट बाबींवरील प्रत्यक्ष खर्चाच्या १०० टक्के व कमाल रु. १५०००/- प्रती हेक्टर या मर्यादेत अर्थसहाय्य देय राहिल. एका खातेदारास एका हंगामामध्ये सदर अर्थसहाय्य कमाल १० हेक्टर बिजोत्पादन क्षेत्र मर्यादेपर्यंत व कमाल रु.१.५ लाख मर्यादेपर्यंत अनुज्ञेय राहिल. प्रस्तुत घटकांतर्गत पायाभूत बिजोत्पादनासाठी अनुदानाची परिगणना करणेसाठी संबंधित अर्जदाराने जर कृषि विद्यापीठाकडून पैदासकार बियाण्याची खरेदी केली

असल्यास केंद्र शासनाने कृषि विद्यापिठाकरिता निश्चित केलेल्या दरानुसार पैदासकार बियाण्याची विक्री किंमत ग्राह्य धरण्यात यावी. जर अर्जदाराने महाबीजकडून पैदासकार बियाण्याची खरेदी केलेली असल्यास महाबीजने निश्चित केलेल्या दरानुसार पैदासकार बियाण्याची विक्री किंमत ग्राह्य धरण्यात यावी. तसेच प्रमाणित बीजोत्पादनासाठी अनुदानाची परिगणना करणेसाठी कृषि विद्यापीठ आणि महाबीज यांनी संबंधित वर्षाकरिता निश्चित केलेली पायाभूत बियाण्याची विक्री किंमत ग्राह्य धरण्यात यावी.

घटक अंमलबजावणी कार्यपद्धती

१. प्रकल्पांतर्गत निवडलेल्या गावांमध्ये हवामान अनुकूल वाणांचा बिजोत्पादन कार्यक्रम राबविण्याबाबत शासकीय, सहकारी, निमशासकीय संस्था, कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र, शेतकरी उत्पादक कंपनी/ गट इ. यंत्रणा/संस्थांमार्फत जनजागृती करावी.
२. बिजोत्पादक संस्थांनी बिजोत्पादन कार्यक्रमात सहभागी होऊ इच्छिणाऱ्या शेतकऱ्यांची बीजप्रमाणीकरण यंत्रणेकडे SATHI पोर्टलवर रीतसर नोंदणी करावी.
३. बिजोत्पादक संस्थांनी बीजप्रमाणीकरण यंत्रणेकडे नोंदणी केलेल्या शेतकऱ्यांनी प्रकल्पाच्या संकेतस्थळावर ऑनलाईन पद्धतीने अर्ज करावा व सोबत खालीलप्रमाणे कागदपत्रे अपलोड करावीत.
 - लाभार्थी वर्गवारीसाठी प्राधिकृत अधिकाऱ्याने साक्षांकित केलेली जातीच्या दाखल्याची प्रत
४. अर्ज करण्याची मुदत खालीलप्रमाणे असेल

अ. क्र.	हंगाम	पिकाचे नाव	SATHI पोर्टलवर नोंदणीची अंतिम तारीख	अर्ज करण्याची मुदत
१.	खरीप	मुग, उडीद	२५ जुलै	१५ सप्टेंबर
२.	खरीप	कापूस, सोयाबीन, ज्वारी, बाजरी, भुईमुग, तूर, मका, कांदा	३१ जुलै	
३.	खरीप	धान	२० ऑगस्ट	
४.	खरीप	खरीप सुर्यफुल व इतर खरीप पिके	३१ ऑगस्ट	
५.	रबी	करडई, रबी ज्वारी	३१ ऑक्टोबर	३१ डिसेंबर
६.	रबी	हरभरा	२० नोव्हेंबर	
७.	रबी	गहू व इतर रबी पिके	१५ डिसेंबर	
८.	रबी	कांदा व इतर भाजीपाला	-	३१ डिसेंबर
९.	उन्हाळी	उन्हाळी पिके	पेरणीपासून १५ दिवसाचे आत	१५ फेब्रुवारी

सदर मुदतीची माहिती व्यापकपणे शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचवावी. विहित मुदतीनंतर अर्ज करण्याची सुविधा अपोआप बंद होईल याची जाणीव शेतकऱ्यांना करून देण्यात यावी.

५. समूह सहायकांनी ऑनलाईन प्राप्त झालेल्या शेतकऱ्यांचे अर्ज पडताळणी करून ग्राम कृषि विकास समितीसमोर मान्यतेस सादर करावेत व समितीचा ठराव संकेतस्थळावर अपलोड करावा.
६. सहायक कृषि अधिकाऱ्याने ग्राम कृषि विकास समितीने मंजुरी दिलेल्या बिजोत्पादक शेतकऱ्यांच्या अर्जांमध्ये नमूद बाबींची प्रत्यक्ष बिजोत्पादन प्रक्षेत्रावर जाऊन पाहणी करावी, आवश्यक माहिती भरावी आणि geo-tag फोटो घ्यावेत. तांत्रिकदृष्ट्या पात्र शेतकऱ्यांचे अर्ज पूर्वसंमती (तांत्रिक मान्यता) साठी ऑनलाईन पद्धतीने तालुका कृषि अधिकारी यांचेकडे सादर करावे.
७. बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे केलेली SATHI पोर्टलवरील नोंदणी आणि सहाय्यक कृषि अधिकाऱ्यांनी केलेली पाहणी हे मुख्य निकष विचारात घेऊन तालुका कृषि अधिकाऱ्यांनी बिजोत्पादक शेतकऱ्यांच्या अर्जांना पूर्वसंमती (तांत्रिक मान्यता) प्रदान करण्यात यावी.
८. बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेच्या अधिकाऱ्यांनी शेतकऱ्यांच्या बिजोत्पादन प्लॉटची तपासणी (Inspection) करावे.
९. नैसर्गिक आपत्तीमुळे बिजोत्पादन घेतलेल्या प्रक्षेत्राचे नुकसान झाल्यास अशा परिस्थितीमध्ये कृषी विभागाच्या प्रचलित पद्धतीनुसार नुकसानग्रस्त प्रक्षेत्राचा पंचनामा करण्यात यावा व सदर पंचनामा मंडळ कृषी अधिकारी शिफारसपत्रासह अनुदान अदायगीसाठी डीबीटी पोर्टलवर अपलोड करण्यात यावा.
१०. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांनी उत्पादित झालेले बियाणे संबधित यंत्रणेस (महाबीज/एफपीसी) हस्तांतरित करणे बंधनकारक राहिल.
११. उत्पादित बियाणे बिजोत्पादन संस्थेस हस्तांतरण केल्यानंतर शेतकऱ्यांनी प्रकल्पाचे डीबीटी पोर्टलवर अनुदान मागणी करावी.
१२. शेतकऱ्यांनी अनुदान मागणी केल्यानंतर सहाय्यक कृषि अधिकारी यांनी SATHI पोर्टलवरून उपलब्ध झालेले खालील कागदपत्रे तपासून अनुज्ञेय अनुदान गणना करून अनुदान शिफारस करावी.
 - पैदासकार/पायाभूत बियाणे खरेदी पावतीची मूळ प्रत
 - बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे शुल्क अदा (नोंदणी शुल्क, तपासणी शुल्क इ.) केल्याच्या पावतीची मूळ प्रत
 - बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडील तपासणी अहवाल
 - बिजोत्पादक शेतकऱ्यांने संबधित बिजोत्पादन संस्थेस बियाणे हस्तांतरण केल्याची पावती
१३. सहाय्यक कृषि अधिकारी यांचेकडून अनुदान शिफारस प्राप्त झालेनंतर साठी पोर्टलद्वारे उपलब्ध कागदपत्रांच्या आधारे उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी बिजोत्पादक शेतकऱ्यांचे अनुज्ञेय अनुदान वर्ग करणेसाठी डीबीटी प्रणालीमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जबाबदाऱ्या पूर्ण करण्यात याव्यात.

विविध स्तरावरील जबाबदारी:

१. बिजोत्पादक यंत्रणा/संस्था/ शेतकरी उत्पादक कंपनी:

- १.१. प्रकल्प गावामध्ये हवामान अनुकूल वाणाचे बियाणे उत्पादनाचे महत्व शेतकऱ्यांना व ग्राम कृषि विकास समितीस पटवून देणे आणि बिजोत्पादनास इच्छुक शेतकऱ्यांची निवड करणे.
- १.२. बिजोत्पादन कार्यक्रम घेण्यास इच्छुक शेतकऱ्यांना बिजोत्पादनातील तांत्रिक बाबी तसेच कायदेशीर मानके समजावून सांगणे.
- १.३. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांना हवामान अनुकूल वाणांचे स्रोत बियाणे पुरवठा करणे. स्रोत बियाणे खरेदी आणि बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे भरलेल्या शुल्काच्या पावत्या शेतकऱ्यांना देणे.

- १.४. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांबरोबर उत्पादित बियाणे खरेदी करण्याबाबत करार करणे.
- १.५. बियाण्याची खरेदी झाल्यानंतर बिजोत्पादक शेतकऱ्यास बियाणे हस्तांतरण केल्याची पावती देणे.
- १.६. प्रकल्पांतर्गत अर्थसहाय्यासाठी शेतकरीनिहाय अनुदान मागणी करण्यास बिजोत्पादकांना सहकार्य करणे.
- १.७. नैसर्गिक आपत्तीमुळे बिजोत्पादक शेतकऱ्याच्या पिकाचे नुकसान झाल्यास याबाबत संबंधित गावातील सहायक कृषि अधिकारी /समूह सहायक यांना किंवा तालुका कृषि अधिकारी कार्यालयास लेखी कळवणे.

२. लाभार्थी:

- २.१. बिजोत्पादन कार्यक्रम राबविण्यासाठी बिजोत्पादन यंत्रणा/संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनीमार्फत बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे **SATHI** पोर्टलवर नोंदणी करणे.
- २.२. प्रकल्पांतर्गत लाभार्थ्यांच्या घटकासाठी अर्ज करण्याची सुविधा कृषि विभागाच्या महाविस्तार AI या ॲप मध्ये असल्याने सदर App Playstore वरून डाउनलोड करणे.
- २.३. बिजोत्पादनासाठी नोंदणीकृत शेतकऱ्यांनी नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प टप्पा २ च्या संकेतस्थळावर **विहित मुदतीत** अर्ज करणे. विहित मुदतीनंतर अर्ज करण्याची सुविधा अपोआप बंद होईल याची नोंद घेणे. तसेच सोबत आवश्यक कागदपत्रे अपलोड करणे.
- २.४. पायाभूत/प्रमाणित बिजोत्पादन कार्यक्रमासाठी बिजोत्पादन यंत्रणा/संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनी यांचेशी आवश्यक करार करून प्रस्तुत मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद हवामान अनुकूल वाणांचे स्रोत बियाणे उपलब्ध करून घेणे.
- २.५. बिजोत्पादनासंबंधी बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेस व बिजोत्पादन यंत्रणा/संस्थेस तसेच सहाय्यक कृषि अधिकाऱ्यास पिकाच्या वाढीच्या विविध टप्प्यांबाबतची माहिती वेळोवेळी कळविणे.
- २.६. बीज प्रमाणीकरण नियमानुसार आवश्यक त्या अटी व शर्तीचे पालन करणे.
- २.७. बिजोत्पादक शेतकऱ्याने पिक काढणीनंतर उत्पादित बियाणे संबंधित बिजोत्पादन संस्थेस हस्तांतरण करणे.
- २.८. बियाणे संबंधित बिजोत्पादन संस्थेस हस्तांतरण केल्यानंतर डीबीटी प्रणालीद्वारे अनुदान मागणी करावी.
- २.९. हवामान अनुकूल वाणांचे बियाणे वापरण्यास इतर शेतकऱ्यांना प्रवृत्त करणे .
- २.१०. नैसर्गिक आपत्तीमुळे पिकाचे नुकसान झाल्यास याबाबत गावातील सहायक कृषि अधिकारी /समूह सहायक यांना किंवा तालुका कृषि अधिकारी कार्यालयास कळवावे.

३. ग्राम कृषि विकास समिती:

- ३.१. पायाभूत/प्रमाणित बिजोत्पादन कार्यक्रमासाठी बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे रितसर नोंदणी करण्यासाठी गावातील शेतकऱ्यांना प्रवृत्त करणे आणि अशा इच्छुक शेतकऱ्यांना प्रकल्पांतर्गत उपलब्ध अर्थसहाय्याबद्दल माहिती देणे.
- ३.२. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांना महाविस्तार AI ॲप डाउनलोड करण्यास प्रवृत्त करणे.
- ३.३. नोंदणीकृत बिजोत्पादक शेतकऱ्यांनी प्रकल्प अर्थसहाय्यासाठी केलेले अर्जाची व अनुषंगिक कागदपत्रांची सहाय्यक कृषि अधिकारी/समूह सहायक यांचे मदतीने छाननी करणे.
- ३.४. हवामान अनुकूल वाणांचे बियाणे वापरण्यास गावातील शेतकऱ्यांना प्रवृत्त करणे.
- ३.५. अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या बाबींचे सामाजिक लेखापरीक्षण करणे.
- ३.६. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांना बिजोत्पादनासाठी आवश्यक मुलभूत सुविधांसाठी प्रकल्पांतर्गत उपलब्ध बाबींची माहिती देणे.

४. समूह सहायक:

- ४.१. बिजोत्पादक यंत्रणा/संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपन्यांबरोबर समन्वय ठेऊन गाव समूहामधील शेतकऱ्यांना बियाणे बदलाचे महत्व आणि बिजोत्पादन कार्यक्रमाचे फायदे समजावून सांगणे.
- ४.२. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांना महाविस्तार AI ॲप डाउनलोड करण्यास प्रवृत्त करणे.
- ४.३. बिजोत्पादन कार्यक्रमात सहभागी होण्यास इच्छुक शेतकऱ्यांना प्रकल्पाच्या संकेत स्थळावर अर्ज करण्यासाठी मार्गदर्शन व मदत करणे.
- ४.४. शेतकऱ्यांनी अर्जासोबत सादर केलेली कागदपत्रे छाननीनंतर ग्राम कृषि संजीवनी समितीपुढे सादर करणे व समितीचे इतिवृत्त संकेत स्थळावर अपलोड करणे.
- ४.५. शेतकऱ्यांना योजनेच्या अटी व शर्ती तसेच घटकाबाबतचे आर्थिक व तांत्रिक निकष समजावून सांगणे.

५. सहायक कृषि अधिकारी :

- ५.१. बिजोत्पादक यंत्रणा/संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपन्यांबरोबर समन्वय ठेऊन गाव समूहामधील शेतकऱ्यांना बियाणे बदलाचे महत्व आणि बिजोत्पादन कार्यक्रमाचे फायदे समजावून सांगणे.
- ५.२. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांना महाविस्तार AI ॲप डाउनलोड करण्यास प्रवृत्त करणे.
- ५.३. बिजोत्पादन कार्यक्रमात सहभागी होण्यास इच्छुक शेतकऱ्यांना प्रकल्पाच्या संकेत स्थळावर अर्ज करण्यासाठी मार्गदर्शन व मदत करणे.
- ५.४. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांचा तपशील जसे स्रोत बियाणे खरेदीची पावती, बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे भरलेले शुल्क व यंत्रणेकडून केलेल्या तपासण्या, उत्पादित बियाणे हस्तांतरण केल्याची पावती इ. बाबत व अनुषंगीक बाबींची पडताळणी करणे.
- ५.५. ग्राम कृषि विकास समितीस बिजोत्पादन कार्यक्रमासाठी इच्छुक शेतकऱ्यांचे अर्जांची छाननी करण्यास मदत करणे.
- ५.६. ग्राम कृषि विकास समितीने मंजूर केलेल्या अर्जांची स्थळ पाहणी १५ दिवसांच्या आत करावी.
- ५.७. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांच्या प्लॉट वर भेट देऊन त्यांना मार्गदर्शन करणे.
- ५.८. शेतकऱ्यांनी अनुदानासाठी आवश्यक कागदपत्रे अपलोड केल्यानंतर ३० दिवसांच्या आत मोका तपासणी करून अर्जावर पुढील कार्यवाही करावी.
- ५.९. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांस अनुदान अदायगी करणेसाठी डीबीटी प्रणालीमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जबाबदाऱ्या पार पाडणे.
- ५.१०. अनुदान परिगणना करण्यासाठी प्रपत्र १ मध्ये दिलेले उदाहरण पाहावे.

६. तालुका कृषि अधिकारी:

- ६.१. प्रकल्प उद्देशास अनुसरून निवडलेल्या गाव समूहामध्ये बियाणे बदलाचे प्रमाण वाढवणे, हवामान अनुकूल वाणांचे बियाण्याची उपलब्धता वाढवणे, बिजोत्पादन उपक्रमास प्रोत्साहन देणे आणि महाबीज/ शेतकरी उत्पादक कंपन्यांमार्फत बियाणे उत्पादन व पुरवठा प्रणाली सक्षम करणे ही उद्दिष्टे समोर ठेऊन बिजोत्पादन कार्यक्रमाचे नियोजन व अंमलबजावणी करणे.
- ६.२. प्रकल्प संचालक (आत्मा) यांचे निर्देशानुसार बिजोत्पादक/ इच्छुक शेतकऱ्यांचे महाबीज, बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा यांच्या समन्वयातून तसेच कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र यांच्या सहकार्याने हंगामाच्या सुरुवातीस एक दिवसीय प्रशिक्षण आयोजित करणे.
- ६.३. बिजोत्पादक शेतकऱ्यांचे अर्जांना मार्गदर्शक सूचनांच्या अधीन राहून पूर्वसंमती देणे.
- ६.४. बिजोत्पादन संस्थांकडून नोंदणीकृत शेतकऱ्यांना हवामान अनुकूल वाणांचे स्रोत बियाणे उपलब्ध केले जाईल याबाबत खात्री करणे.
- ६.५. संबंधित गावांचे सहाय्यक कृषि अधिकारी व समूह सहाय्यक यांना बिजोत्पादनाबद्दल वेळोवेळी मार्गदर्शन करणे.

६.६. तालुक्यातील बिजोत्पादन गावांना भेटी देऊन ३% प्लॉटची पडताळणी करणे.

७. उपविभाग स्तर (लेखाधिकारी)

- ७.१. अनुज्ञेय अनुदान गणना करताना बियाणे खरेदीची पावती, शुल्काची पावती किंवा बिजोत्पादन संस्थेकडून प्राप्त प्रमाणपत्र आणि तपासणी अहवाल या बाबींची तपासणी करणे.
- ७.२. अनुदान प्रस्ताव व तपासणी अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर लेखाधिकारी उपविभाग स्तर यांनी अनुदान प्रस्ताव तपासून पात्र प्रस्तावांना उप विभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडे अनुदान अदायगीसाठी शिफारस करणे.

८. उप विभागीय कृषि अधिकारी:

- ८.१. प्रकल्प उद्देशास अनुसरून निवडलेल्या गाव समूहामध्ये बियाणे बदलाचे प्रमाण वाढवणे, हवामान अनुकूल वाणांचे बियाण्याची उपलब्धता वाढवणे, बिजोत्पादन उपक्रमास प्रोत्साहन देणे आणि महाबीज/ शेतकरी उत्पादक कंपन्यांमार्फत बियाणे उत्पादन व पुरवठा प्रणाली सक्षम करणे ही उद्दिष्टे समोर ठेऊन बिजोत्पादन कार्यक्रमाचे नियोजन व अंमलबजावणी करणे.
- ८.२. प्रकल्प संचालक (आत्मा) यांचे निर्देशानुसार बिजोत्पादक/ इच्छुक शेतकऱ्यांचे महाबीज, बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा यांच्या समन्वयातून तसेच कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र यांच्या सहकार्याने हंगामाच्या सुरुवातीस एक दिवसीय प्रशिक्षण आयोजित करणे.
- ८.३. संबधित गावांचे सहाय्यक कृषि अधिकारी व समूह सहाय्यक यांना बिजोत्पादनाबद्दल वेळोवेळी मार्गदर्शन करणे.
- ८.४. सहाय्यक कृषि अधिकारी यांचेकडून अनुदान शिफारस प्राप्त झालेनंतर साथी पोर्टलद्वारे उपलब्ध कागदपत्रांच्या आधारे उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी बिजोत्पादक शेतकऱ्यांचे अनुज्ञेय अनुदान वर्ग करणेसाठी डीबीटी प्रणालीमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जबाबदाऱ्या पूर्ण करण्यात याव्यात.
- ८.५. उपविभागांतर्गत राबविलेल्या बिजोत्पादन कार्यक्रमाची २% तपासणी करणे.

९. जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी

- ९.१. जिल्ह्यामध्ये उपविभागीय स्तरावर लाभार्थी निवड व अनुदान अदायगी यासह सर्व कार्यवाही मार्गदर्शक सूचनेनुसार होत असलेबाबत वेळोवेळी पडताळणी करणे.
- ९.२. उपविभाग स्तरावर झालेल्या कामांची यादृच्छिक (Random) पद्धतीने किमान १% लाभार्थींची तपासणी करावी.

१०. प्रकल्प संचालक (आत्मा):

बिजोत्पादक/ इच्छुक शेतकऱ्यांचे महाबीज, बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा यांच्या समन्वयातून तसेच कृषि विद्यापीठ, कृषि विज्ञान केंद्र यांच्या सहकार्याने हंगामाच्या सुरुवातीस एक दिवसीय प्रशिक्षण आयोजित करणे.

११. निधीची तरतूद:

प्रकल्पाचे घटक आणि उपघटक सांकेतांक A३.३ खाली सदर बाबीचा खर्च करण्यात यावा.

प्रपत्र १

हवामान अनुकूल वाणांचे पायाभूत आणि प्रमाणित बियाणांचे बिजोत्पादन: बिजोत्पादन अनुदान परिगणना

वर्ष:

अनु. क्र.	जिल्हा:		उपविभाग:		तालुका:		गाव समुह क्रमांक:			गाव:		गावाचा कोड		हंगाम (खरीप/रबी)								
	शेतकऱ्याचे नाव	प्रवर्ग	बिजोत्पादन प्रकार (पायाभूत प्रमाणित /	बिजोत्पादन क्षेत्र (हे)	पिकाचे नाव	बियाणे वाण	बियाणे किंमत (कृषि विद्यापीठ /महाबी जच्या दरानुसार) (रु. प्रति किलो)	बियाणे वापर दर (सीड रेट- किलो प्रति हेक्टर)	महाबीजचे बियाणे पुरावठादाराची पावती क्र. व तारीख		खरेदी केलेल्या बियाण्यापैकी प्रत्यक्ष वापर केलेले एकूण बियाणे (किलो)	एकूण बियाणे किंमत (रु)	बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडील खर्च				अनुज्ञेय बाबीवरील एकूण खर्च (रु)	मापदंडानुसार बिजोत्पादन क्षेत्रासाठी कमाल देय अनुदान @रु. १५०००/हे प्रमाणे	प्रत्यक्ष अनुज्ञेय अनुदान (अनुज्ञेय बाबीवरील १००% खर्च रकाना २२ च्या मर्यादेत) (रु)			
								स्रोत	पावती क्र.	तारीख	खरेदी केलेले बियाणे (किलो)	किंमत			पावती क्र.	तारीख	नोंदणी शुल्क (रु)	तपासणी शुल्क (रु.)				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	(५ X ९) १५	(८ X १५) १६	१७	१८	१९	२०	२१	२२ [(५) X रु. १५०००/हे]	२३
१	उदाहरणार्थ	इतर	प्रमाणित	२.४०	सोयाबीन	एम ए यु एस१ ५८	६३.१०	७५.००	महाबी ज	१२	०६०६/ २०१८/			१८०.००	११३५८.००	१५.००	२१०५/ २०१८/	५०.००	६००.००	१२००८.००	३६०००.००	१२००८.००
२																						

प्रति,

मा. तालुका कृषि अधिकारी

..... तालुका, जिल्हा:

सदर माहिती महाबीज/..... शेतकरी उत्पादक कंपनी..... यांचे अहवालावरून घेतली असून खर्च प्रमाणकांची पडताळणी केली आहे. तसेच बिजोत्पादन क्षेत्रास भेट देऊन मोका तपासणी केलेली आहे. खरीप/रबी/उन्हाळी सन मधील प्रत्यक्ष बिजोत्पादनानंतर बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेने नमूद केलेल्या क्षेत्रानुसार अनुदान गणना करण्यात आलेली आहे. करिता प्रत्यक्ष खर्चानुसार देय अनुदान रक्कम संबंधित शेतकऱ्यांना डीबीटी प्रणालीद्वारे त्यांचे बँक खात्यात जमा करण्याबाबत शिफारस करण्यात येत आहे.

सहाय्यक कृषि अधिकारी

....., ता.....

उपविभाग.....